

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminální policie

**System opatření proti legalizaci výnosů z trestné
činnosti**

Bakalářská práce

The system of measures against money laundering

Bachelor's thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Ing. Vratislav DVOŘÁK, PhD.

AUTOR PRÁCE

Jiřina STRNADOVÁ

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury

V Praze, dne 13. 3. 2023

Jiřina STRNADOVÁ

Poděkování

Tímto bych chtěla velice poděkovat mému vedoucímu této bakalářské práce, Ing. Vratislavu Dvořákovi, Ph.D., za jeho vstřícný a trpělivý přístup a cenné rady, které mi v průběhu zpracování této bakalářské práce věnoval.

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o problematice legalizace výnosů z trestné činnosti a systému opatření bojujících proti takovému jednání. Hlavním cílem práce je podat čtenáři vzhled do problematiky, seznámit je s jednotlivými opatřeními a přednést nejdůležitější legislativu upravující tuto problematiku převážně v rámci České republiky a Evropské Unie. Zároveň práce popisuje jejich vývoj a komparuje úpravu Zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu z roku 1961 s novou úpravou, nyní účinnou, z roku 2008. Jsou poukázány problematické aspekty boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a v návaznosti na to, jsou navržena dílčí opatření, která by mohla přispět ke zlepšení.

Klíčová slova

legalizace výnosů z trestné činnosti * povinné osoby * podezřelý obchod * legislativa * opatření * zákon * směrnice * FAFT doporučení

Annotation

This bachelor's thesis deals with the issue of money laundering and the system of measures to combat such behaviour. The main aim of the thesis is to give the reader an insight into the issue, to introduce the individual measures and to present the most important legislation regulating this issue, mainly within the Czech Republic and the European Union. At the same time, the thesis describes the development of those legislations and compares the regulation of the Czech Act on Certain Measures against the Legalization of Proceeds of Crime and Terrorist Financing from 1961 with the new regulation, now in force, from 2008. The problematic aspects of the fight against the laundering of the proceeds of crime are highlighted and, in connection with this, new partial measures are proposed which could contribute to improvement of this combat.

Keywords

money laundering * obligated person * suspicious deal * legislation * measures* directives * the act * FAFT recommendations

Seznam použitých zkratk

AML	Anti Money Laundering
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
FATF	Financial Action Task Force on Money Laundering
FAÚ	Finanční analytický útvar Ministerstva financí
KYC	Know your costumer
USA	United States of America
I. AML Směrnice	Směrnice Rady ze dne 10. června 1991 o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz publikovaná pod číslem 91/308/EHS
II. AML Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES ze 4. prosince 2001
III. AML Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady ze dne 26. října 2005 č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu
IV. AML Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu
V. AML Směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2018/843 ze dne 30. května 2018

Obsah

Úvod	8
1 Legalizace výnosů z trestné činnosti.....	10
1.1 Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti a pojem špinavé peníze	10
1.2 Jednotlivé fáze legalizace výnosů z trestné činnosti.....	12
1.3 Znaky operace spojené s legalizací výnosů z trestné činnosti	14
2 Teoretické rozpracování problematiky	16
2.1 Mezinárodní právní úprava.....	16
2.1.1 Vídeňská úmluva.....	16
2.1.2 Štrasburská úmluva	16
2.1.3 FAFT	17
2.1.4 Moneyval	19
2.1.5 Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 2018/843/EU	19
2.1.6 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847	20
2.1.7 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2018/1672 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Unie nebo ji opouštějící a o zrušení nařízení (ES) č. 1889/2005	20
2.2 Česká legislativa upravující legalizaci výnosů z trestné činnosti.....	22
2.2.1 Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu	22
2.2.2 Trestní zákoník	25
3 Vývoj české legislativy upravující trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti	27
3.1 Trestní zákoník	27
3.2 Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních legalizace výnosů z trestné činnosti.....	29
4 Analýza stavu a vývoje boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.....	31
5 Opatření boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.....	37
5.1 Institucionální zabezpečení	37

5.1.1	Finanční analytický úřad České republiky	37
5.1.2	Policie České republiky	37
5.1.3	Česká národní banka	38
5.1.4	Povinné osoby a jejich povinnosti.....	38
5.2	Jednotlivá opatření	38
5.2.1	Systém vnitřních zásad povinných osob.....	39
5.2.2	„Poznej svého klienta“	40
5.2.3	Identifikace klienta.....	41
5.2.4	Kontrola klienta	43
5.2.5	Zesílená identifikace a kontrola klienta.....	44
5.2.6	Neuskutečnění obchodu.....	45
5.2.7	Uchovávání informací	46
5.2.8	Postup při podezřelém obchodu.....	46
5.2.9	Hodnocení rizik	47
5.2.10	Kontaktní osoba.....	48
5.2.11	Pověřená osoba	48
5.2.12	Školení zaměstnanců	49
5.2.13	Informační povinnost	49
5.2.14	Mlčenlivost.....	49
5.2.15	Evidence skutečných majitelů právnických osob.....	50
6	Návrh dílčích opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.....	52
	Závěr.....	54
	Seznam použitých	55
	Monografie	55
	Právní úprava.....	55
	Diplomové práce	57
	Internetové zdroje.....	58

ÚVOD

Legalizace výnosů z trestné činnosti a s tím často propojené financování terorismu je značně sofistikovaná trestná činnost napadající finanční systémy nejen samotných států, ale i na nadnárodní úrovni, která má za následek mimo jiné úbytek důvěry občanů ve finanční instituce a celkové fungování státního zřízení. Může jít o výnosy ze široké škály činností. Nejčastěji je legalizace výnosů z trestné činnosti spojována s drogovou kriminalitou, ale výnosy a jiné ekonomické výhody nabyté trestnou činností mohou pachatelům plynout i z mnoha jiných trestných činností, jako například z finančních podvodů, daňových úniků a mnoha dalších, konaných v internetovém prostředí nebo mimo virtuální prostor.

Tato práce se zaměřuje na legalizaci výnosů z trestné činnosti a systém opatření, jimiž se vede boj proti této trestné činnosti. Opatření proti této kriminalitě jsou základním kamenem v boji proti celkové finanční kriminalitě, neboť zlegalizované výnosy pocházející z trestné činnosti jsou dost často opět investovány do zdokonalování stávající trestné činnosti, nebo do jiné trestné činnosti, která může mít ještě závažnější, nebezpečnější účinky. Je dán cíl v práci poskytnout přehled o této problematice, zhodnotit fungování opatření, převážně na legislativní úrovni a pokusit se přispět tomuto systému návrhy nových opatření.

Na začátku práce se blíže popisuje, o čem praní špinavých peněz je, vymezují se pojmy s problematikou spojené, stručně se nastiňuje historii praní peněz. Dále se popisuje, jak proces probíhá a uvádí jeho jednotlivé fáze, jak jdou chronologicky po sobě a je představen výběr z nejčastěji užívaných metod používaných k praní peněz.

V další části práce se nachází souhrn nejdůležitější právní úpravy problematiky, s ohledem jak na předpisy České republiky, Spojených států amerických, tak i na předpisy na nadnárodní úrovni. Zkráceně je přiblížen vývoj právních předpisů upravujících legalizaci výnosů z trestné činnosti v českém právním systému. Nakonec je uveden výčet platných předpisů obsahujících opatření zabraňující páchání takové kriminality.

Další část práce obsahuje bližší popis nynějšího stavu a vývoje boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a poukazuje na problematiku okolností dnešní doby, se kterými se orgány v boji potýkají, jimiž jsou například kryptoaktiva a problematika otázky samopraní.

Práce dále pokračuje výčtem jednotlivých opatření. Počínajíc institucionálním zabezpečením boje proti praní peněz, které představuje především Finanční analytický úřad, Policie České republiky a Česká národní banka. Následně se práce zabývá opatřeními danými zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ale jsou zmíněna i opatření, která jsou představována jinými předpisy.

Poslední část této bakalářské práce navazuje na předchozí kapitoly pojednávající o momentálně se vyskytujících problematických faktorech, na které instituce naráží při výkonu své činnosti v rámci boje proti této trestné činnosti a navrhuje nová dílčí opatření, která by mohla být užitečná k doplnění stávajícího systému opatření.

1 LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

1.1 Pojem legalizace výnosů z trestné činnosti a pojem špinavé peníze

Pod pojmem legalizace výnosů z trestné činnosti zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu („AML zákon“) rozumí *jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoli ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem; uvedené jednání spočívá například:*

- a) v přeměně nebo převodu majetku s vědomím, že pochází z trestné činnosti, za účelem jeho utajení nebo zastření jeho původu nebo za účelem nepomáhání osobě, která se účastní páchaní takové činnosti, aby unikla právním důsledkům svého jednání,*
- b) v utajení nebo zastření skutečné povahy, zdroje, umístění, pohybu majetku nebo nakládání s ním nebo změny práv vztahujících se k majetku s vědomím, že tento majetek pochází z trestné činnosti,*
- c) v nabytí, držení, použití majetku nebo jeho nakládání s ním s vědomím, že pochází z trestné činnosti, nebo*
- d) ve zločinném spolčení osob nebo jiné formě součinnosti za účelem jednání uvedeného pod písmeny a), b) nebo c)¹.*

Definic tohoto pojmu je několik, pro jednodušší představu bude zmíněna ještě obecně rozšířenou definici, která říká, že legalizace výnosů z trestné činnosti je jednání, kdy se pachatel nebo pachatelé snaží o zakrytí nelegálního původu jakékoli ekonomické výhody – nejedná se totiž vždy jen o peníze, ale mohou to být i movité či nemovité věci, cenné papíry, drahokamy, práva a jiné výsady – a vzbuzení dojmu, že byla nabyta legálním způsobem.

¹ § 3 zákona č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu – účinný od 01.08.2021

Český pojem legalizace výnosů z trestné činnosti se shoduje s celosvětově více sžitým pojmem „praní (špinavých) peněz“. Termínu prání špinavých peněz užívají i směrnice Evropského parlamentu a Rady Evropské unie. Pro účely této práce bude však užíváno pojmu legalizace výnosů z trestné činnosti. Přestože pojem „praní špinavých peněz“ s sebou nese svůj historický význam je značně limitován právě představou samotných peněz. Legalizace výnosů z trestné činnosti pojímá veškeré výnosy z trestné činnosti plynoucí, což jistě nemusí být pouze peníze. Výnosy z trestné činnosti totiž mohou mít podobu hmotnou, nehmotnou, movitou, nemovitou, ale i podobu právních dokladů nebo nástrojů prokazujících právní nárok na aktiva plynoucí z majetku.²

Pojem prání špinavých peněz se váže k 30. letům 19. století, kdy známý šéf organizovaného zločinu Al Capone, zřídil několik veřejných prádelen v Chicagu, přičemž do legálních výnosů z těchto prádelen přidal i výnosy z činností nelegálních. Tímto krokem přeměnil špinavé peníze na čisté, a mohl s nimi beztrestně disponovat v legální ekonomice. Samotné prání špinavých peněz bylo však běžnou praktikou už mnohem dříve. Například v Číně zhruba 2000 let před Kristem obchodníci schovávali svá jmění před panovníky, aby si je mohli uchovat. K tomu bylo ovšem zapotřebí s cennostmi pohybovat – investovat.³

Legalizaci výnosů z trestné činnosti tedy lze chápat jako snahu o zahlazení stop nelegálního jednání, utajení skutečného majitele takových výnosů a snahu o užívání nelegálních výnosů v legální ekonomice.

Výnosem z trestné činnosti trestní zákoník rozumí jakoukoli ekonomickou výhodu, která majiteli plyne ze spáchání trestného činu. Výnosem z trestné činnosti, který je předmětem trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti může být i tzv. bezprostřední výnos, který trestní zákoník definuje jako věc, která byla získána trestným činem nebo jako odměna za něj, včetně plodů a užitků.⁴

² Viz DVOŘÁK, Vratislav a David ZÁMEK. Výnos z trestné činnosti a jeho modifikace [online]. [cit. dne 10.2.2023]. Dostupné z: <https://bezpecnostni-sbory.wbs.cz/clanky/6-2011/vynos-z-trestne-cinnosti-a-jeho-modifikace.pdf>

³ A brief history of money laundering | Financial Crime Risk and Compliance . 301 Moved Permanently [online]. Copyright © 2023, [cit. 12.02.2023]. Dostupné z: https://www.antimoneylaundering.net/public/Counter-Money_Laundering/brief-history-money-laundering

⁴ § 135b trestního zákoníku

V dnes účinném a platném zákoně o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (č. 253/2008 Sb.) definici pojmu výnos není možné nalézt, ale v minulé právní úpravě, ve stejnojmenném zákoně č. 61/1996 Sb., byl výnos definován jako jakákoli ekonomická výhoda z jednání, které vykazuje znaky trestného činu.

1.2 Jednotlivé fáze legalizace výnosů z trestné činnosti

Proces legalizace výnosů z trestné činnosti je bezesporu náročný a sestává z několika kroků nezbytných pro jeho úspěšné dokončení a očištění výnosu od stop nelegálnosti. Zjednodušeně se jedná o umístění prostředků, jejich následné rozvrstvení, a nakonec nastává fáze jejich integrace. V literatuře se tento proces ještě rozšiřuje o prvotní získání a nashromáždění prostředků.

Prvotní fází legalizace výnosů z trestné činnosti je zmíněné nashromáždění nelegálně získaných výnosů a následné rozhodnutí, jakou cestou se je pokusí majitel očistit.

Umístění je ale hlavní první, a také kritickou fází legalizace výnosů z trestné činnosti, už na tomto prvním kroku závisí celé provedení a povedení celého procesu. Jedná se o postup, kdy nelegálně získané prostředky vstupují do finančního systému. Probíhá to tak, že se nashromážděná velká částka nezákonně získaných peněz rozdělí na částky menší, které jsou tím méně podezřelé. S velkými částkami se velmi náročně manipuluje. Tyto nižší, legálně vypadající částky se poté vkládají na účet či více různých účtů.

K provedení této fáze pachatelé mohou využít metody zvané „smurfing“, kdy majitelé prostředků výnosů z trestné činnosti využívají několika bezúhonných pomocníků, kteří za jistou provizi provádí vklady prostředků na účet.⁵ Smurfing spočívá v rozdělení prostředků na menší částky a jejich následné ukládání na více bankovních účtů vícero osobami tak, aby se vklady nezdály podezřelé. Takto uložené peníze se pak dříve či později dostanou na hlavní účet nebo účty

⁵ Viz DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0. str. 21.

majitelů formou strukturovaných nenápadných transakcí provedených nízkými částkami.⁶ Jiná možnost této fáze je investování a nákup cenných papírů.

Následující fázi legalizace výnosů z trestné činnosti zastupuje vrstvení, jejímž výsledkem má být separace prostředků od jejich původu nezákonné činnosti, a tím pádem znesnadnění odhalení této trestné činnosti, zahlazením stop illegality peněz. Náplní této fáze jsou časté transakce v podobě nakupování a následného prodávání cenných papírů, nebo přemístování peněz mezi účty i několika bankovních institutů. Právě v této fázi dochází ke snaze vyvolání zdání legálního nabytí peněz a je zde charakteristická nepřehlednost finančních transakcí.

Sjednocení neboli integrace je poslední fází legalizace výnosů z trestné činnosti, kdy finanční prostředky putují zpět k majiteli ve formě legálních peněz, často jako již zdanitelný podnikatelský příjem. Nyní s nimi může majitel volně disponovat.

Legalizaci výnosů z trestné činnosti lze provádět buď metodou onshore, anebo metodou offshore. Využití metody onshore je prováděno na území, kde byl výnos získán a nedochází k přeshraničnímu pohybu, využívají se tuzemské instituce a jejich služby a produkty. Při metodě offshore se naopak s výnosy pohybuje mezi vícero zeměmi, obzvláště potom těmi, které nabízejí vstřícné jurisdikce. Například ohledně daní, které bývají nízké nebo dokonce žádné, nebo v oblasti obchodního práva, kdy se v zemi až tak nelpí na úředních formalitách při zakládání společností například ohledně informační povinnosti, anebo ochrany bankovního tajemství.⁷

Další metodou k umístění „špinavých“, nelegálním způsobem získaných prostředků do finančního systému a jejich následné zlegalizování je skrze tzv. směšování tržeb, přičemž se nelegálně získané peníze smíchají s legálně nabytými tržbami z legální ekonomické činnosti. Nejsnáze se toho dá dosáhnout například při provozování restaurací, obchodních domů, firem poskytujících personální služby nebo například u uměleckých agentur. Tuto metodu užíval

⁶ HAYES, Adam. In: Investopedia.com [online], 2021. [cit. dne 8.2.2023]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>

⁷ Viz LIŠKA, Petr. Praní špinavých peněz v České republice. Praha: Radix, 1997. ISBN 80-86031-09-8. str. 12

právě zmiňovaný Al Capone, když nečisté peníze směšoval se zákonně nabytými výnosy ze svých prádelen.

Nebo toho lze dosáhnout také vytvořením fiktivních firem, kdy se nelegální prostředky vydávají za tržby z legální ekonomické činnosti vymyšlené neexistující firmy.

1.3 Znamky operace spojené s legalizací výnosů z trestné činnosti

Jako každá jiná trestná činnost, i legalizace výnosů z trestné činnosti má své hlavní znamky, napomáhající její identifikaci. Jsou jimi:

- prostředky výnosů pochází z nezákonné činnosti,
- původ z nezákonné činnosti se snaží zakrýt,
- prostředky se v průběhu procesu několikrát transformují,
- zametání stop po nezákonných operacích, a
- nepřetržitá a podrobná kontrola nad celým procesem praní peněz.

Nelegální původ prostředků výnosů je prvním základním znakem legalizace výnosů z trestné činnosti, přičemž žádaným výsledkem celého procesu operace je zakrytí tohoto nezákonného původu a vytvoření zdání, že jde o původ legální.

Stínu nezákonného způsobu nabytí prostředků do své dispozice se pachatelé potřebují zbavit. Snaží se tedy odstranit spojitost mezi prostředky a jejich původem ze spáchání trestného činu, ať už jde o jakoukoli formu původní trestné činnosti.

Změna podoby prostředků je třetím typickým znakem praní peněz, jehož smyslem je právě utajení vlastnictví a zdrojů prostředků. Je hlavním smyslem praní peněz, pachateli by navrácené prostředky ve stejné podobě nebyly k ničemu platné. V procesu legalizace výnosů z trestné činnosti dochází prvotně ke změně hotovostních prostředků na bezhotovostní (v případě trestných činností jako je například obchodování s narkotiky, kdy mají výnosy podobu hotovostních bankovek, v případě trestné činnosti páchané přes virtuální prostor

tomu bude samozřejmě jinak). Nebo v případě podvodných operací, kdy poškození posílají peníze na účet pachatele, jde o rozdělení větší sumy na menší částky tak, aby bylo vytvořeno zdání legálního nakládání se zaslanými penězi.⁸

Zahlazování stop nezákonných operací a zamezování možnosti sledování toků prostředků čtvrtým znakem. Spočívá v nepřetržitém pohybu s prostředky, kdy se jedná o kombinování bezhotovostních i hotovostních operací, anonymních obchodů s neanonymními, transakcí tuzemských se zahraničními, nákupu statků a jejich okamžitým následným prodejem.

Neustálá kontrola nad procesem legalizace výnosů z trestné činnosti je znakem pátým. Nejen kontrola nad řádným prováděním legalizace z důvodu skrytí se před státními úřady, ale i kvůli možnosti, že prostředník využitý k proprání peněz či jiných prostředků využije situace, kdy se původní majitel prostředků nemůže domáhat navrácení formou spolupráce s orgány státní moci, a z dohody odchází s více než jen provizí.

Dalším typickým znakem legalizace výnosů z trestné činnosti je značně snížená hodnota peněz navrácených majiteli. V procesu legalizace výnosů z trestné činnosti se objem prostředků snižuje o nezbytné náklady, jimiž jsou například zmíněné provize prostředníkům, které dosahují určitých nezanedbatelných částek.

⁸ Viz DVOŘÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0., str. 20.

2 TEORETICKÉ ROZPRACOVÁNÍ PROBLEMATIKY

Vzhledem k tomu, že praní špinavých peněz a jejich případná investice po očištění je nebezpečím nejen pro jednotlivé státy, nýbrž fungování celého světa a všech finančních systémů, je fungující právní úprava zásadní, jak na úrovni vnitrostátní, tak i mezinárodní. Následující kapitola se bude věnovat dosavadnímu vývoji legislativního rozpracování právních předpisů fungujících v boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

2.1 Mezinárodní právní úprava

2.1.1 Vídeňská úmluva

Ve Vídni v roce 1988 byla přijata Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami, která je považována za první nadnárodní akt bojující proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, neboť předkládá první opatření v boji proti praní peněz a požaduje od členských států, aby kriminalizovali jakékoli nakládání s omamnými a psychotropními látkami, především jejich prodeje a následné praní takto získaných peněz. Dále předkládá opatření ohledně konfiskace nelegálně nabytých výnosů zločinců. Česká republika potvrdila spoluúčast podpisem úmluvy o rok později, a byla pro ni platná od září roku 1991.⁹

2.1.2 Štrasburská úmluva

Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu byla přijata v roce 1990. Zaměřuje se tedy na odčerpávání výnosů z trestné činnosti. V České republice byla ratifikována v roce 1997. Zaměřuje se na mezinárodní spolupráci v boji proti praní peněz, především ohledně konfiskace výnosů z nelegální činnosti, poskytování informací a pomoci.¹⁰

⁹ Viz FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD. Právní agenda evropská a mezinárodní. Mezinárodní právo. *Vídeňská úmluva*. [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky.2022 © FAU. [cit. dne 15.2.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/mezinarodni-pravo>

¹⁰ Viz FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD. Právní agenda evropská a mezinárodní. Mezinárodní právo. *Štrasburská úmluva*. [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky.2022 © FAU. [cit. dne 15.2.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/mezinarodni-pravo>

2.1.3 FAFT

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) byla založena roku 1960 a funguje od roku 1961. Jejím úkolem je vytvářet podmínky a udávat směr především politice, jejímž úkolem je pak mimo jiné zefektivnění boje proti praní špinavých peněz. V rámci této organizace byl později v roce 1989 v Paříži vytvořen útvar nesoucí název Financial Action Task Force on Money Laundering (FAFT), jehož úkolem je vytváření a propagování standardů a praktik regulujících a potlačujících finanční aktivity, které jsou v rozporu s právními předpisy. Dále mezi jeho úkoly patří sledování trendů praní peněz, sledování pohybu financí a monitorování implementace jím daných doporučení. Tato doporučení („40 doporučení FAFT“) byla vydána v roce 1990 a od té doby se několikrát rozšířila, takže dnes máme tzv. 40+9 FAFT doporučení.

Česká republika je členem OECD, ale členem FAFT není, přesto s tímto útvarem úzce spolupracuje skrze Moneyval, což je Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu Rady Evropy.¹¹

Doporučení, která jsou Finančním akčním výborem státům ukládaná jsou:

- identifikace rizik a vytvoření vnitrostátní strategie a spolupráce,
- stíhání praní peněz, financování terorismu a proliferační,
- uplatňování preventivních opatření ve finančním sektoru a dalších vybraných sektorech,
- poskytnutí příslušným orgánům pravomoci a povinnosti a vytvoření dalších institucionálních opatření,
- zvýšení transparentnosti a dostupnosti informací o skutečných majitelích právnických osob a jiných právních subjektů, a
- usnadnění mezinárodní spolupráce.

¹¹ Kontrolní orgán Rady Evropy, jehož úkolem je zajištění souladu se základními mezinárodními standardy v boji proti praní špinavých peněz a financování terorismu a hodnotí efektivitu implementace těchto standardů státy.

Cílem těchto doporučení a výsledkem implementace těchto požadavků na státy má být jednoznačné vymezení trestného jednání praní špinavých peněz. Ve skutkové podstatě legalizace výnosů z trestné činnosti by měla být obsažena co největší škála jednání, které bude spadat do nelegální, tedy trestné roviny. Dále se doporučuje, jak aplikovat přístup k této kriminalitě a jak stanovit trestní odpovědnost. Následně se zmiňují předběžná opatření a způsob zabavení výnosů z trestné činnosti, kdy je žádané, aby byla zavedena opatření, která by preventivně umožňovala zabavení výnosů/prostředků, aniž by již došlo k pravomocnému odsouzení za trestný čin. Doporučení také upravují mlčenlivost finančních institucí a je kladen důraz, aby státy zajistili, že tato mlčenlivost povinných osob nebude překážkou v aplikaci těchto doporučení. Doporučuje se zajistit opatření, které by zajišťovalo možnost prolomit mlčenlivost finančních institucí v případě podezření z trestné činnosti, a zároveň zaručit, že jim nebude vznikat trestněprávní nebo jiná odpovědnost z porušení mlčenlivosti v těchto případech.

Následuje výčet povinných osob a jejich povinností, jako základní principy ověřování klientů, uchovávání a prověřování dat. Je předkládáno doporučení k zamezení anonymního vedení účtů, vedení účtů fiktivních osob a doporučení, aby finanční instituce zajistily opatření, která by zamezovala vytváření nebo zneužívání existujících finančních prostředků právě k praní špinavých peněz.

Dále jsou předkládány principy prověřování klientů a prověřování uchovaných dat spadá náležitá identifikace klienta. Takovým jsou například využívání spolehlivých zdrojů k identifikaci klienta, zajištění identifikace skutečného vlastníka společnosti a ověření jeho totožnosti, nutnost získání dostateku informací o záměrech klienta o vzniku obchodního vztahu a následné prověřování klienta a kontrola jím prováděných operací.

Doporučení zmiňují i politicky exponované osob, důležitost hodnocení rizik na úrovni povinných osob a státu, stanovují se pravidla pro oznamování podezřelých obchodů. V neposlední řadě se doporučují založit útvary s celostátní působností, jejichž náplní bude právě boj proti praní špinavých

peněz. Je předložen návrh doporučených sankcí, a nakonec se popisují pravidla mezinárodní spolupráce.

2.1.4 Moneyval

Výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu je orgánem v rámci Rady Evropy a byl založen v roce 1997. Jeho smyslem je zajištění sledování a hodnocení míry dodržování a účinnosti mezinárodně ustanovených standardů, jež byly určeny k boji proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Hodnotí na úrovni jednotlivých členských států, jejichž orgánům dále nabízí pomocnou ruku se zlepšením nedostatečných výsledků jejich činnosti, aby se zajistilo účinné zlepšení boje proti praní peněz.

Výbor provádí analýzu systému opatření členských zemí v rámci boje proti praní peněz, které je v souladu s doporučeními FAFT a hodnotí jeho efektivitu v praxi v rámci daného státu. Česká republika byla předmětem tohoto hodnocení v roce 2018, kdy se hodnotilo mimo jiné například naše národní hodnocení rizik, oznamování a šetření podezřelých obchodů, spolupráce s jinými zeměmi, přijatá preventivní opatření a efektivnost trestního řízení. Konečné hodnocení České republiky bylo pozitivní a bylo konstatováno, že prezentuje nadprůměrný standart boje proti praní peněz.¹² V roce 2021 bylo provedeno další hodnocení České republiky konstatující další zlepšení v oblasti 6 doporučení, ale zároveň doporučující zlepšení v jiných oblastech, například v oblasti trestního práva. Ohledně jednoho doporučení upravující nové technologie bylo hodnocení oproti minulému hodnocení sníženo.¹³

2.1.5 Směrnice Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 2018/843/EU

V. AML směrnice je zatím poslední směrnicí a byla přijata 19. června 2018. Směrnice určují státům dosažení cíle, jímž je zavedení nových opatření proti

¹² Viz HLADKÁ, Michaela. *Hodnocení České republiky výborem Moneyval*. 2020. [online]. [cit. dne 17.2.2023] Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/hodnoceni-ceske-republiky-vyborem-moneyval.pdf>

¹³ Viz MONEYVAL. Council of Europe. *Anti-money Laundering and counter-terrorist financing measures. Czech Republic, 2nd Enhanced Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Rating*. 2021. [online]. [cit. dne 17.2.2023] Dostupné z: <https://rm.coe.int/moneyval-2021-32-fur-cz/1680a4ced4>

praní peněz do své legislativy. Tato směrnice zásadně zpřísňuje pravidla pro předcházení praní peněz, čímž reaguje na sérii teroristických útoků, které zasáhly evropské země v průběhu roku 2016. Blíže se všem doposud vydaným směrnici Evropského parlamentu a Rady EU bude práce věnovat v další části.

2.1.6 Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847

V rámci prevence zneužívání finančních systémů, odhalování a vyšetřování praní peněz bylo v roce 2015 vytvořeno nařízení o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků, které nahrazovalo Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1781/2006 o informacích o plátcích doprovázejících převody peněžních prostředků z roku 2006. Informacemi doprovázejícími převod peněžních prostředků o plátcích mají být jeho jméno, číslo platebního účtu, adresa, číslo úředního osobního dokladu, identifikační číslo klienta nebo datum a místo narození, zároveň se zajišťuje i jméno a číslo bankovního účtu příjemce platebních prostředků. Tyto informace musí být vždy zajištěny před provedením jakéhokoli převodu platebních prostředků mimo území Unie.¹⁴

2.1.7 Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2018/1672 o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Unie nebo ji opouštějící a o zrušení nařízení (ES) č. 1889/2005

Toto nařízení nahrazuje předchozí Nařízení o peněžní hotovosti vstupující do Společenství nebo je opouštějící z roku 2005, které nařizovalo oznámení příslušným orgánům státu¹⁵, přes který do Společenství vstupují, skutečnost přeshraničního převozu hotovosti a jiných peněžních prostředků převyšující částku 10 000 EUR na celém území Evropského společenství. V ohlášení se uváděly informace o:

- ohlašovatel (jméno, příjmení, datum a místo narození a státní příslušnost),
- vlastníkovi peněžní hotovosti,

¹⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků a o zrušení nařízení (ES) č. 2015/847. [online]. [cit. dne 19.2.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32015R0847>

¹⁵ Celní orgány státu

- zamýšleném příjemci peněžní hotovosti,
- její částce a povaze,
- jejím původu a zamýšleném použití, a
- kudy a jakým prostředkem se bude peněžní hotovost převážet.

Nové nařízení je nejen rozsáhlejší, ale i přehlednější. Uvádí se v něm v podstatě stejná povinnost ohlášení skutečnosti převozu peněžních prostředků přes území Unie přesahující stejnou částku, přičemž původní výčet peněžní hotovosti je rozšířen o komodity používané jako vysoce likvidní prostředky k uchování hodnoty a předplacené karty. Informace uváděné v ohlášení se zde rozšiřují o kontaktní údaje a číslo dokladu totožnosti převážející osoby. Stejně údaje jsou požadovány o osobách vlastníka a příjemce hotovosti, a s ohledem na nově přidané komodity i o hodnotu peněžní hotovosti.

Nařízení dále rozšiřuje ustanovení o pravomocích příslušných orgánů o kontroly veškerých zásilek, schránek nebo dopravních prostředků, které mohou obsahovat peněžní hotovost bez doprovodu, mimo již v minulém nařízení upravené kontroly fyzických osob, jejich zavazadel a dopravních prostředků.

Novinkou v tomto nařízení je také ustanovení o částkách, které nedosahují prahové hodnoty (10 000 EUR), u nichž existuje podezření, že souvisejí s trestnou činností. V tom případě příslušné orgány zaznamenají tuto informaci spolu s výše vyjmenovanými údaji, a zároveň jsou oprávněny tuto peněžní hotovost dočasně zadržet. Dočasně zadržet peněžní hotovost lze na 30 dnů, s možností tuto dobu prodloužit v odůvodněných případech až na 90 dnů. Dále je zde upravována spolupráce celních úřadů s FAÚ a spolupráce FAÚ s dalšími zpravodajskými jednotkami členských zemí, následně i spolupráce v určitých případech s Evropskou komisí, Úřadem veřejného žalobce a Europolem. Nařízení v neposlední řadě neopomíná ani úpravu mlčenlivosti a ochranu osobních údajů.¹⁶

¹⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1672, o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Unie nebo ji opouštějící a o zrušení nařízení (ES) č. 1889/2005. [online]. [cit. dne 20.2.2023] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32018R1672>

2.2 Česká legislativa upravující legalizaci výnosů z trestné činnosti

2.2.1 Zákon o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu

Zákon č. 253/2008 Sb.¹⁷ implementuje předpisy vydané Evropským společenstvím. Zároveň také nahradil původní úpravu legalizace výnosů z trestné činnosti, a to zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, a rozšířil ji o požadavky třetí AML směrnice Evropského parlamentu a Rady EU.¹⁸ Tento zákon je řídicím předpisem pro systém českého bankovníctví.

Tento zákon se člení do 5 částí, přičemž první část pojednává o jednom z opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, a to o povinných osobách, jimiž například jsou:

- a) úvěrové instituce (banky, spořitelny a úvěrní družstva),
- b) finanční instituce, pokud není úvěrovou institucí (např. pojišťovny, zprostředkovatelé finančních pohybů),
- c) provozovatelé hazardních her,
- d) soudní exekutoři, notář a advokáti.

Druhá část uvádí povinnosti těchto povinných subjektů. První povinností je identifikace a kontrola klienta, a to například v případě že:

- a) uskutečňovaný obchod převyšuje danou částku 1000 EUR,
- b) se jedná o podezřelý obchod, nebo
- c) vzniká obchodní vztah.

Podezřelým obchodem se v rámci tohoto zákona rozumí takový obchod, který se uskutečňuje za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů

¹⁷ známý též jako AML zákon

¹⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu, platná od roku 2007

z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodě užitá prostředky jsou určeny k financování terorismu, nebo že obchod jinak souvisí, nebo je spojen s financováním terorismu. Může se například jednat o situace kdy:

- klient provádí výběry nebo převody na jiné účty bezprostředně po hotovostních vkladech,
- během jednoho dne, nebo ve dnech bezprostředně následujících, uskuteční klient nápadně více peněžních operací, než je pro jeho činnost obvyklé,
- počet účtů zřizovaných klientem je ve zjevném nepoměru k předmětu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům,
- prostředky, s nimiž klient nakládá, zjevně neodpovídají povaze nebo rozsahu jeho podnikatelské činnosti nebo jeho majetkovým poměrům, a další.

Podezřelým obchodem je obchod vždy, pokud klientem, skutečným majitelem nebo jakoukoli osobou ve spojitosti s klientem je osoba, vůči níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce, nebo pokud předmětem obchodu je nebo má být zboží či služby, vůči nimž Česká republika uplatňuje sankce.¹⁹

Dále se v druhé části zákona stanovují postupy provádění identifikace klienta. Například při jednání jiné osoby za klienta, jednání s právnickou osobou a následně postupy provádění kontroly klienta, například s osobou politicky exponovanou, nebo při obchodu, jehož částka převyšuje 15 000 EUR. Přičemž kontrola klienta zahrnuje získání a vyhodnocení informací o účelu obchodu a zjištění a ověření totožnosti majitele, dále průběžné sledování obchodu a obchodního vztahu. A v případě politicky exponované osoby zjištění původu majetku. V zákoně se vymezuje i zesílená identifikace a kontrola klienta²⁰, při níž povinná osoba získává a ověřuje další dokumenty a informace o skutečném

¹⁹ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>

²⁰ § 9a zákona č. 253/2008 Sb.

majiteli, zamýšlené povaze obchodního vztahu a zdroji peněžních prostředků a jiného majetku klienta a skutečného majitele. Pravidelně a podrobněji sleduje vývoj obchodního vztahu a obchodů. Dále se v zákoně udává způsob uchovávání informací. Povinné osoby uchovávají údaje o klientech a uskutečněných obchodech a obchodních vztazích 10 let od uskutečnění obchodu, a v takovém rozsahu, aby byla zajištěna průkaznost jednotlivých obchodů. V hlavě třetí druhé části zákona se vymezuje postup při podezřelém obchodu. Čtvrtá hlava druhé části zákona stanovuje další povinnosti povinných osob, mezi které patří systém vnitřních zásad bank, kontaktní osoba, povinná osoba, školení zaměstnanců a další. Zvláštní ustanovení o jednotlivých povinných osobách uvádí hlava pátá.

Třetí část zákona pojednává o činnostech FAÚ a dalších orgánů jako o získávání a zpracovávání informací, hodnocení rizik a mezinárodní spolupráce, a další.

Ve čtvrté části zákona je řešena povinnost mlčenlivosti. Povinné osoby, jejich zaměstnanci a zaměstnanci příslušných úřadů jsou povinni dodržovat mlčenlivost o skutečnostech, týkajících se oznámení a šetření podezřelého obchodu a výjimky z povinnosti mlčenlivosti.

Pátá část informuje o oznamovací povinnosti při přeshraničních převozech a činnosti celních orgánů České republiky.

Šestá část zákona stanovuje přestupky, jimiž jsou například přestupky za:

- a. porušení povinnosti mlčenlivosti,
- b. nesplnění povinností při identifikaci a kontrole klienta,
- c. nesplnění povinnosti ve vztahu k nesrovnalostem v evidenci skutečných majitelů,
- d. nesplnění informační povinnosti,
- e. nesplnění oznamovací povinnosti,
- f. porušení povinností úvěrovými a finančními institucemi, a
- g. nesplnění oznamovací povinnosti při přeshraničních převozech.

Poslední sedmá část zákona tradičně udává společná a závěrečná ustanovení.²¹

2.2.2 Trestní zákoník

Trestní zákoník definuje skutkovou podstatu legalizace výnosů z trestné činnosti spolu s účastenstvím na takovém trestném jednání jako je ukrytí, převod na sebe nebo jiného, přechování či užívání věci, jež je výnosem z trestné činnosti a zastírání původu věci, která je výnosem z trestné činnosti. Například tím, že zakrývá nebo utajuje její skutečnou povahu, umístění, pohyb, nakládání s ní, vlastnické nebo jiné právo k ní, nebo kdo jinak usiluje, aby bylo podstatně ztíženo nebo znemožněno zjištění jejího původu, nebo kdo se ke spáchání takového trestného činu spolčí.²² Zákon také upravuje i spáchání trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti.²³

Zároveň trestní zákoník nevyřazuje trestní odpovědnost právnických osob z trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti, tudíž jim lze takové jednání přičítat.

Prevence legalizace výnosů z trestné činnosti se nachází i v dalších mimotrestních právních normách. Například normy správního práva, které dále upravují kontroly původu prostředků osoby, čímž napomáhají žádané transparentnosti. I v této oblasti práva se shromažďují informace a údaje o osobách napomáhající případnému trestnímu šetření.

Související legislativou zabývající se problematikou legalizace výnosů z trestné činnosti je například zákon o omezení plateb v hotovosti,²⁴ který upravuje povinnost fyzických a právnických osob provádět platby v hotovosti, což může mít za následek prevenci proti praní špinavých peněz.

²¹ Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>

²² § 216 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – účinný od 1. 1. 2010. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#Top>

²³ § 217 z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – účinný od 1. 1. 2010. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#Top>

²⁴ Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-254>

Dalším zákonem, který upravuje tuto problematiku je zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, který upravuje mimo jiné poskytování investičních služeb, přičemž ukládá požadavky na poskytovatele těchto služeb, čímž napomáhá prevenci legalizace výnosů z trestné činnosti a upravuje státní dozor v oblasti kapitálového trhu.

3 VÝVOJ ČESKÉ LEGISLATIVY UPRAVUJÍCÍ TRESTNÝ ČIN LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

3.1 Trestní zákoník

Součástí trestního kodexu trestných činů a sankcí za ně se trestný čin praní špinavých peněz poprvé objevil v trestním zákoně č. 140/1961 v rámci §251 trestného činu podílnictví, účinném do roku 2002, znějícím:

„(1) Kdo ukryje, na sebe nebo jiného převede anebo užívá

a) věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla získána trestným činem spáchaným v České republice nebo v cizině jinou osobou nebo jako odměna za něj, nebo

b) věc nebo jinou majetkovou hodnotu, která byla opatřena za věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v písmenu a),

bude potrestán odnětím svobody až na čtyři léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty nebo zákazem činnosti; spáchá-li však čin ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě pocházející z trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě větší hodnoty, nebo

c) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného větší prospěch.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě pocházející ze zvláště závažného trestného činu,

b) spáchá-li takový čin ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě značné hodnoty, nebo

c) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(4) Odnětím svobody na tři léta až deset let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve vztahu k věci nebo jiné majetkové hodnotě v hodnotě velkého rozsahu, nebo

b) získá-li takovým činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.“²⁵

Od 1. ledna 1992 přešla v účinnost novelizace trestního kodexu, která ke stávající úpravě trestného činu podílnictví (na legalizaci výnosů z trestné činnosti) přidala nově §251a, kde brala v potaz legalizaci za využití jiné osoby, znějící:

„(1) Kdo jinému umožní zastřít původ nebo zjištění původu věci získané trestnou činností, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 výdělečně nebo jako člen organizované skupiny, nebo

b) získá-li takovým činem značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 ve vztahu k věcem pocházejícím z obchodu s omamnými nebo psychotropními látkami nebo z jiného zvlášť závažného trestného činu.“²⁶

Změna v podobě novelizace celého trestního zákona na dnešní trestní zákoník s sebou přinesla zrušení ustanovení o praní peněz ve formě a pod názvem podílnictví a vytvořila samostatný trestný čin „Legalizace výnosů z trestné činnosti“. V nové úpravě se změnilo vymezení základní skutkové podstaty trestného činu, čímž se šířeji obsáhlo postihované trestné jednání (ve formě zastírání původu věci, usilování o ztížení nebo znemožnění zjištění původu věci,

²⁵ § 251 trestního zákona č. 140/1961 Sb., účinného od 1.1.1962 do 1.1.2010. [online]. [cit. dne 14.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

²⁶ § 251a zákona č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, účinného od 1.1.1992 do 1.1.2010. [online]. [cit. dne 14.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-557>

vzbuzení zdání legálního nabytí) a přidalo se opatření zahrnující korupci (spáchání tohoto trestného činu zneužitím svého postavení nebo funkce).

3.2 Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních legalizace výnosů z trestné činnosti

Koncem minulého století se rozmohlo páchání organizované kriminality v zemích Evropy, která na to reagovala přijetím evropských právních předpisů. Česká republika v návaznosti na to přijala 15. února 1996 zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních legalizace výnosů z trestné činnosti, který byl účinný od 1. července 1997 a přejímal požadavky první AML směrnice. Cílem bylo zakotvit některá opatření bojující proti praní peněz.

V následujících řádcích bude stručně porovnána úprava tohoto zákona s úpravou dnešního zákona.

Vzhledem k tomu, že tento zákon²⁷ reagoval na první směrnici, disponoval užším vymezením povinných osob, než tomu je s nynější úpravou. Dále chybí definice pojmu terorismu, na druhou stranu, ale obsahuje vymezení pojmu výnosu, což dnešní zákon neobsahuje. Minulý zákon upravuje pojem obchodu s mírnými odlišnostmi a s pojmem obchodní vztah npracuje vůbec, dále upravuje poskytování bezpečnostních schránek, které v nynějším zákoně zmíněné nejsou, jelikož jsou směrnicí²⁸ zakázány.

Dalším rozdílem je například výše částky, při které vzniká povinnost identifikace, jejíž postup provedení v minulém zákoně na rozdíl od dnešního není upraven. Stará úprava pracuje s částkou 15 000 EUR²⁹, nová s částkou 1 000 EUR³⁰. Vzhledem k tomu, že tehdy byl FAÚ útvarem pod Ministerstvem financí, oznámení o podezřelém obchodu se dle zákona podávalo ministerstvu, ne FAÚ. Ustanovení o pravomocích ministerstva se tím pádem v nové úpravě liší tím, že

²⁷ Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizace výnosů z trestné činnosti.

²⁸ Směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2018/843/EU (pátou AML směrnicí)

²⁹ § 2 Zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizace výnosů z trestné činnosti, účinného od 1.7.1996 do 1.9.2008. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-61#Top>

³⁰ § 7 Zákona č. 253/2008 ., o některých opatřeních proti legalizace výnosů z trestné činnosti. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast6>

se jedná o činnosti FAÚ a dalších orgánů. Kontrola klienta v zákoně z roku 1996 upravena není vůbec.

Úprava uchovávání identifikačních údajů zůstává stejná, stejně tak jako jejich výčet. Stejně tak úprava o systému vnitřních zásad a školení zaměstnanců, i přes menší odlišnosti v podobě samostatných ustanovení, zůstala stejná. I úprava kontaktní osoby zůstává.

Dále se tyto dvě úpravy liší sankcemi za nesplnění povinností. Původní zákon má ustanovení o pokutách za nesplnění povinností z něj plynoucích³¹, které jsou v menším výčtu než v zákoně novém, který ohledně neplnění povinností používá institut přestupků, jakožto správních deliktů a taková ustanovení jsou proto obsáhleji upravena.³²

³¹ § 12 Zákona č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, účinného od 1.7.1996 do 1.9.2008. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-61#Top>

³² § 43 až § 53 Zákona č. 253/2008 ., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast6>

4 ANALÝZA STAVU A VÝVOJE BOJE PROTI LEGALIZACI VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

Legalizace výnosů z trestné činnosti a s tím spojené financování terorismu je proces závažné trestné činnosti, která představuje závažné riziko a hrozbu fungování finančních systémů jak Evropské unie, tak i jednotlivých států. Dotýká se každé sféry existence národů, čímž představuje nebezpečí i pro jednotlivé občany. Není pochyb, že silná hospodářská základna jednotlivých zemí a Evropy jako celku, je významným požadavkem pro spokojený a bezpečný život každého občana. Právě to je touto trestnou činností napadáno, a je potřeba takovému jednání zabránit.

V současné moderní společnosti, která skrze stále se zdokonalující technologie nabízí vše rychle a ve značné míře i anonymně, je nevyhnutelné pokušení k páčání trestné činnosti a zjednodušení si každodenního života a jeho povinností, a přeci jen i nějaké to navýšení příjmů. Nebezpečnost legalizace výnosů z trestné činnosti se může pohybovat na široké škále, právě od takového přehlédnutelného jednorázového přilepšení si, až po národně škodlivé jednání, které hrozí nejen finančními ztrátami pro státní rozpočet, ale i zásadními riziky pro chod společnosti a její demokratické zázemí. Pachatelé této trestné činnosti neustále modernizují a zdokonalují své metody k páčání za využití vhodných výrobků, služeb a i technologií. Což zákonitě znamená, že orgány odhalující a vyšetřující tuto trestnou činnost by měly taktéž využívat nejmodernější způsoby a technologie k výkonu jejich činnosti.

Vývoj boje proti praní peněz jde ruku v ruce s vývojem kriminality a vývojem právní úpravy. Na jeho začátcích se jednalo pouze o výnosy z drogové kriminality, a až později souběžně s přesnější kriminalizací mnohého dalšího souvisejícího jednání, se stíhání pro praní peněz rozšířilo na další výnosy z jiných trestných jednání.

Prvním právním opatřením byl tzv. Bank Secrecy Act (BSA) platný od roku 1970 na území Spojených států, který stanovoval požadavky na finanční instituce ke spolupráci se státními úřady vztahující se na prevenci a potírání praní peněz. Hlavní požadavek byl na vedení záznamů o transakcích a podávání hlášení při

transakcích přesahujících 10 000 USD a dalších podezřelých aktivitách představujících riziko praní peněz, daňové úniky či jinou trestnou činnost.³³ Dalším stěžejním ustanovením BSA byl požadavek na hlášení vývozu či dovozu peněžních prostředků nad 5 000 USD osobami mimo území Spojených států, požadavek na hlášení skutečnosti, že osoba má zřízený bankovní účet v zahraničí, a také požadavek na Ministerstvo financí ohledně shromažďování informací o zmíněných skutečnostech.³⁴

V roce 1986 byl také ve Spojených státech přijat Money Laundering Control Act, který jako první stanovil praní peněz (zatajování prostředků z nelegálních činností a jejich následné investování a očišťování) za federální zločin.³⁵

Zásadním krokem k institucionálnímu řešení tohoto druhu kriminality bylo vytvoření mezinárodního výboru, který se bude zabývat právě opatřeními znemožňujícími, nebo alespoň stěžujícími, praní peněz. Takovým výborem byl dříve zmíněný Financial Action Task Force (FAFT). Na to byla ustanovena Doporučení FAFT, jejichž základním přínosem bylo ukládání povinnosti vymezeným subjektům, u kterých hrozí riziko jejich zneužití k praní peněz, hlásit podezřelé transakce v rámci jejich činnosti.

Rokem 1991 započala spolupráce Evropského parlamentu a Rady Evropské unie, jejímž výsledkem jsou již výše zmiňované a rozebírané směrnice o předcházení zneužívání finančního systému k praní peněz a terorismu. Každá nová směrnice upravuje a doplňuje tu předchozí a v současné době se připravuje nová směrnice, v pořadí šestá. Následně je nastíněn jejich vývoj:

³³ The Bank Secrecy Act | FinCEN.gov. United States Department of the Treasury Financial Crimes Enforcement Network | FinCEN.gov [online]. [cit. dne 9.3.2023] Dostupné z: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-and-regulations/bank-secrecy-act>

³⁴ Viz DVORÁK, Vratislav. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Pro potřeby nakl. Ivan Fojt vydala Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0., str. 48

³⁵ The Bank Secrecy Act | FinCEN.gov. United States Department of the Treasury Financial Crimes Enforcement Network | FinCEN.gov [online]. [cit. dne 9.3.2023] Dostupné z: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-and-regulations/bank-secrecy-act>

Směrnice Rady č. 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz (I. AML směrnice)

Tato v pořadí první směrnice přinesla první definici trestného činu praní peněz, která původně byla omezena jen na výnosy plynoucí z drogové trestné činnosti. Na to uložila členským státům povinnost takové jednání zakázat a sankcionovat, stanovila také nutnost, aby členské státy vyžadovaly od úvěrových a finančních institucí povinnost zajišťovat a ověřovat identifikační údaje klientů a tyto nadále uchovávat, dále ukládala povinnost mlčenlivosti a školení zaměstnanců.³⁶

II. AML směrnice (Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES)

II. směrnice rozsáhleji vymezila oblast působnosti předchozí směrnice, jak v rámci vymezení trestné činnosti, tak i v oblasti povinných osob. Rozšířila povinnosti povinných osob i na jiné profese, kde se dá očekávat riziko zneužití takových profesí k praní peněz, jde například o advokáty, daňové poradce, auditory, notáře a realitní makléře.³⁷

III. AML směrnice (Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES)

Následující směrnice byla přijata 26. října 2005 a navazuje na FAFT doporučení, která byla v roce 2003 znovu revidována. V této směrnici byl dále rozšířen seznam povinných osob. Stanovuje trestnost financování terorismu a obstarávání prostředků pro terorismus. Byly také omezeny platby v hotovosti na 15 000 EUR, čímž se zároveň rozšířil i seznam povinných osob o obchodníky se zbožím převyšující tento limit. V souvislosti s touto směrnicí byla vytvořena směrnice Komise 2006/70/ES obsahující prováděcí opatření mimo jiné zabývající se problematikou politicky exponovaných osob a hloubkové kontroly klienta.³⁸

³⁶ Viz Směrnice Rady č. 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>

³⁷ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32001L0097>

³⁸ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=HR>

IV. AML směrnice (Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849/EU)

Tato směrnice, přijatá 25. června 2015, upravuje virtuální měny a poskytovatele služeb s kryptoaktivy, zavádí evidenci konečných vlastníků a opět rozšiřuje seznam povinných osob, například o osoby zprostředkovávající investice a nahradila vymezení kasin na poskytovatele hazardních her. Dále podporuje a zjednodušuje spolupráci finančních zpravodajských jednotek.³⁹

V. AML směrnice (Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/843/EU)

Tradičně opět rozšiřuje povinné osoby, tentokrát například o externí účetní a osoby poskytující daňové poradenství, provozovatele elektronických peněženek, obchodníky s uměním při provádění obchodu, jehož částka převyšuje 10 000 EUR. Následně nepřipouští anonymní vedení běžných a spořicíh účtů a se snahou o větší transparentnost ohledně vlastnictví právnických osob a svěřeneckých fondů zavádí přístup k evidenci skutečných majitelů pro širokou veřejnost. Dalším opatřením je zákaz bankám poskytovat anonymní bezpečnostní schránky. Dále snižuje limit z 250 EUR na 150 EUR u předplacených karet, kdy při realizaci nákupu takové karty v hodnotě 150 EUR je poskytovatel této služby povinen ověřit totožnost klienta.⁴⁰

Mezitím byl v České republice v roce 1996 přijat zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti. S tím byl souběžně vytvořen u Ministerstva financí Finanční analytický úřad, jehož náplní je dodnes spolupráce s povinnými osobami a kontrola od nich podaných oznámení o podezřelých obchodech, kontrola plnění povinností povinnými osobami, zajišťování spolupráce se zahraničními institucemi a podílení se na vytváření legislativy v oblasti boje proti praní peněz.⁴¹

³⁹ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849/EU o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. [online]. [cit. dne 4.3.2023] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>

⁴⁰ Viz Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/843/EU o předcházení finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32018L0843>

⁴¹ Ministerstvo financí ČR, *Historie boje proti praní špinavých peněz v České republice*. [online]. Copyright © [cit. 13.03.2023]. Dostupné z:

Počínajíc rokem 1991 v České republice začíná vytváření specializovaných organizačních složek Policie České republiky, jejichž úkolem je zabývání se ekonomickou kriminalitou, tedy i legalizací výnosů z trestné činnosti. Jako první to byla Služba na ochranu ekonomických zájmů, představující zpravodajskou službu. V průběhu let byly útvary rušeny a vznikaly nové, a dnes se problematikou praní peněz zabývá Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOKFK SKPV).

Zásadní nynější problém představují kryptoměny, které do značné míry zaručují anonymitu jejich vlastníků, čímž u nich vzniklo velké riziko jejich zneužití a stávají se tak často užívaným nástrojem k legalizaci výnosů z trestné činnosti. Například za rok 2021 FAÚ evidoval 278 případů využití kryptoaktiv k praní peněz, v roce 2020 to bylo 140 případů a v roce 2019 130 případů.⁴² Proto Rada Evropské unie a Evropský parlament aktualizovali nařízení EU o převodech peněžních prostředků⁴³, přičemž stanovili pravidla pro poskytovatele takových služeb pro shromažďování a zpřístupnění některých informací o obou stranách převodu kryptoaktiv. Díky tomuto opatření se dosáhne transparentnosti při směnách a bude možné lépe identifikovat podezřelé transakce a zároveň je v případě potřeby pozastavit nebo blokovat. Je důležité zmínit, že tato dohoda nařizuje při převodu peněžních prostředků i převod informací o původci těchto prostředků bez ohledu na výši transakce.⁴⁴

Otázka legalizace výnosů z trestné činnosti je problematická i z hlediska trestního práva. Vzhledem k tomu, že výnosy, které je potřeba proprat, pochází z jiné predikativní trestné činnosti, je přítomná tendence nahlížet na legalizaci výnosů z trestné činnosti jako na pouhou doplňkovou kriminalitu.

https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

⁴² Viz Výroční zpráva finančního analytického úřadu za rok 2021. [online]. [cit dne 6.3.2023]. Dostupné online: <https://www.financnianalytickyyurad.cz/files/vyrocní-zprava-financniho-analytickeho-uradu-za-rok-2021.pdf>

⁴³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků a o zrušení nařízení (ES) č. 1781/2006

⁴⁴ Tisková zpráva Rady EU ze dne 22. června 2022. Boj proti praní peněz: bylo dosaženo předběžné dohody o transparentnosti převodů kryptoaktiv. [online]. [cit. dne 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/06/29/anti-money-laundering-provisional-agreement-reached-on-transparency-of-crypto-asset-transfers/>

Zůstane-li se v oblasti trestního práva, lze zde nelézt i další problematickou otázkou, a to otázku takzvaného samoprání. Jde o jednání, kdy se legalizuje výnos osobou, která se zapojila do páchaní původní trestné činnosti, z které výnos plyne, tedy souběh trestní odpovědnosti jedné osoby za hlavní trestný čin a trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti. Část odborné veřejnosti tu naráží na zásadu trestního práva zákazu nucení k sebeobviňování,⁴⁵ kdy argumentují například tím, že pokud by byl stíhán pachatel za vyprání peněz z vlastních nelegálních zdrojů, byl by nucen k usvědčení sebe samého.⁴⁶ Dále je předkládám argument tvrdící, že trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti je konzumován trestnou činností hlavní, z níž právě pachateli plyne výnos, tudíž by se stíhání pachatele mělo zaměřovat pouze na hlavní trestnou činnost a trestnost legalizace pouze zohlednit při ukládání trestu za ten základní trestný čin. V této argumentaci se vychází ze zásady, která zakazuje stíhat pachatele dvakrát v téže věci.⁴⁷ S tímto výrokem Nejvyšší soud České republiky nesouhlasí a uvádí, že v případě samoprání nemůže být naplněn prvek „*idem*“ vyjadřující totéž, týž skutek nebo týž trestný čin, neboť zakrývání nezákonného původu nabyté věci je skutkem, tedy trestným činem odlišným a novým. Tudíž se v očích soudu jedná o novou trestnou činnost, sice souběžnou s původní a navazující na ni, ale z pohledu zákona stojící samostatně, takže i schopnou být stíhána a potrestána jako samostatná trestná činnost.⁴⁸ Ostatně, postihovat samoprání je doporučeno začlenit do právní úpravy států MONEYVALem i doporučeními FAFT.

⁴⁵ Tzv. *nemo tenetur se ipsum accusare*

⁴⁶ Viz PELC, Vladimír. *Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha, 2016, 300 stran. Disertační práce. Karlova univerzita, právnická fakulta. prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc. [online]. [cit. dne 5.3.2023]. Dostupné online: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/82423/140051887.pdf?sequence=1&isAllo wed=y>

⁴⁷ Tzv. *ne bis in idem*

⁴⁸ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2021, sp. Zn. 5 Tdo 591/2021, publikováno pod č. 3/2021 Sb., odst. 36 [online]. [cit. dne 13.2.2023]. Dostupné z: <https://sbirka.n soud.cz/sbirka/15971/>

5 OPATŘENÍ BOJE PROTI LEGALIZACI VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

5.1 Institucionální zabezpečení

5.1.1 Finanční analytický úřad České republiky

FAÚ vznikl roku 1996 pod Ministerstvem financí jako Finanční analytický útvar a v roce 2017 se osamostatnil a od té doby nese název Finanční analytický úřad. Zastává funkci zpravodajské jednotky v České republice a je úřadem s celostátní působností. Je odpovědným vykonavatelem úkolů plynoucích ze zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu a ze zákona č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí.

Činnost FAÚ se zaměřuje na boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, kdy k úspěšnému výkonu této činnosti je zapotřebí kontakt a komunikace s povinnými osobami a spolupráce s orgány činnými v trestním řízení.⁴⁹ Obsahem jeho činnosti je především přijímání oznámení o podezřelých obchodech, sběr a analýza informací a údajů poskytnutých od povinných subjektů. Mimo to se FAÚ podílí na vytváření právních předpisů, navrhuje opatření doplňující a rozvíjející systém opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a v neposlední řadě spolupracuje s ostatními zahraničními zpravodajskými jednotkami v rámci boje proti mezinárodní organizované kriminalitě.⁵⁰

5.1.2 Policie České republiky

Útvar odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování (ÚOKFK SKPV) je pověřen prověřováním a vyšetřováním hospodářské a finanční kriminality a korupce, má tedy na starost i problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti. Tato problematika dříve náležela Útvaru odhalování nelegálních výnosů a daňové kriminality (FIPO). ÚOKFK SKPV byl

⁴⁹ Jimiž jsou PČR a její Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV a státní zástupce

⁵⁰ Viz O úřadu | FAÚ. Úvod [online]. Copyright © FAU [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/o-uradu>

zřízen 15. března 2003 nařízením Ministerstva vnitra č. 71/2001. Je to útvar s celostátní působností, který se mimo jiné v rámci legalizace výnosů z trestné činnosti věnuje zajišťování výnosů z trestné činnosti a majetku pachatelů pro náhradu škod. Spolupracuje se zahraničními policejními složkami v této oblasti. Plní funkci Asset Recovery Office (tzv. ARO), což je funkce dohledávání majetku pocházejícího z trestné činnosti.⁵¹

5.1.3 Česká národní banka

ČNB je ústřední bankou ČR, orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a příslušným orgánem k řešení krize na finančním trhu. Jejím úkolem je dohlížet na činnosti finančních institucí a jejich dodržování svých povinností, jakožto povinností povinných osob. Vydává také opatření pro ostatní bankovní instituce v oblasti boje proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a kontroluje jejich dodržování.

5.1.4 Povinné osoby a jejich povinnosti

Ve výčtu institucí, které zabezpečující efektivní boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti se nesmí opomenout zmínit i samotné povinné osoby. Čelí z jedné strany riziku jednání a uzavírání obchodních vztahů s pachateli trestné činnosti, kteří se přes ně budou pokoušet legalizovat své výnosy nabyté z páchaní trestné činnosti, a jestliže by to tak bylo a pachatelům by se povedlo podvést zaměstnance povinné osoby a vyvolat v něm dojem uzavření neškodného obchodního vztahu, nebo provedení legálního obchodu, pak z druhé strany za to přebírají odpovědnost a čelí sankcím plynoucím z právních předpisů. Jsou to přeci jen právě povinné osoby, komu obrazně leží na ramenou značná část váhy prevence a šetření praní peněz.

5.2 Jednotlivá opatření

V následující části se práce zaměří na opatření ukládaná především zákonem č. 253/2008 Sb., o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Je proveden jejich celkový výčet, popis a zhodnocení.

⁵¹ Viz Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. Policie ČR [online]. [cit. dne 13.2.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx>

5.2.1 Systém vnitřních zásad povinných osob

Z úpravy AML zákona plyne bankám a jiným finančním institucím povinnost vytvoření systému vnitřních zásad. Ve lhůtě do 60 dnů od svého vzniku musí povinné osoby takový systém, jehož součástí je i písemné hodnocení rizik, vytvořit spolu s postupy a dalšími kontrolními opatřeními k plnění dalších povinností.

Systém vnitřních zásad by měl obsahovat:

- podrobné demonstrativní výčty znaků podezřelých obchodů, které se mohou vyskytovat při činnosti dané povinné osoby,
- způsob identifikace klienta a opatření k rozpoznání politicky exponovaných a dalších osob, vůči kterým ČR uplatňuje mezinárodní sankce,
- postupy pro provádění kontroly klienta,
- přiměřené a vhodné metody a postupy pro posuzování rizik, řízení rizik, vnitřní kontrolu a zajišťování kontroly nad dodržováním povinností stanovených zákonem,
- postup pro zpřístupnění uchovávaných údajů,
- postup povinné osoby od zjištění podezřelého obchodu do okamžiku doručení oznámení Finančnímu analytickému úřadu za dodržení stanovené lhůty a pravidla pro zpracování podezřelého obchodu a určení osob, jež takový obchod vyhodnocují,
- pravidla a postupy, kterými se při nabízení služeb nebo produktů povinné osoby řídí třetí osoby jednající za tuto osobu,
- opatření, která vyloučí zmaření nebo podstatné ztížení zajištění výnosu z trestné činnosti bezodkladným splněním příkazu klienta,
- technická a personální opatření, zajišťující provedení odkladu splnění příkazu klienta,

- v určitých případech i popis doplňkových opatření k účinnému zvládnání rizika legalizace výnosů z trestné činnosti.

Povinné osoby jsou taktéž povinny kontrolovat vlastní dodržování právních předpisů, prověřovat své zaměstnance a další osoby pro ni pracující a jejich morální hodnoty, prověřovat a aktualizovat takové strategie a postupy. Zároveň je nutno mít účinný vnitřní oznamovací systém umožňující zaměstnancům anonymně podávat oznámení o porušení tohoto zákona tak, aby nebyli vystaveni nebezpečí.⁵²

5.2.2 „Poznej svého klienta“

Tzv. KYC je nepovinná politika, mající taktéž preventivní účel, kterou by povinné osoby měly začlenit do své činnosti. Jedná se o princip, na jehož základě povinná osoba shromažďuje potřebné informace o svých klientech, které budou podkladem k vytvoření profilu daného klienta, pomocí kterého je pak následně snadnější rozpoznat, jestli se jedná o podezřelý obchod. V rámci této politiky, a pomocí získaných informací lze zjistit, zda jsou obchodní kroky činěné klientem v souladu s vytvořeným profilem klienta, a zdali je možné riziko, že se takovými kroky bude podílet na legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo na nějaké její fázi.⁵³ Pro případ, že se bude jednat o konání této trestné činnosti, je potřeba tyto shromážděné informace poskytnout v oznámení FAÚ, neboť budou užitečné pro vyšetřování. Tato politika se dotýká i kritérií, podle kterých se banka či jiná finanční instituce rozhodne, jestli do obchodního vztahu s daným klientem vstoupí či nevstoupí.

Klient je poznáván získáním jeho identifikačních údajů, které se doloží doklady a dokumenty, přičemž se ověří jejich pravost, dále se klient prověří prostřednictvím veřejných registrů či rejstříků. Zjišťuje se, v jaké zemi je klient usazen, a zdali tato země není uvedena na seznamu vysoce rizikových třetích zemí. Dále se

⁵² Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [online]. [cit. dne 12.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>

⁵³ LÍZALOVÁ, Kateřina. *Nejčastější dohledová zjištění v oblasti opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML/CFT)*. [online]. [cit. dne 5.3.2023]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/.galleries/vykon_dohledu/dohledova_zjisteni_AML_CFT/dohledova_zjisteni_AML_CFT.pdf

zjišťuje, zdali klient není politicky exponovanou osobou, jestliže jí je, zjišťuje se původ jeho majetku, či není-li klient osobou, proti níž Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce. Je-li klient právnická osoba, zjišťuje se její řídicí a vlastnická struktura a osoba, jež je skutečným majitelem právnické osoby. Neopomíjí se záměr klienta, proč má zájem o povinnou osobou nabízený produkt nebo službu. Následně se tyto informace a údaje založí a uchovávají se tak, aby byla splněna povinnost daná zákonem. Klient se následně průběžně kontroluje v průběhu trvání obchodního vztahu.⁵⁴

5.2.3 Identifikace klienta

Toto opatření souvisí s výše zmíněnou politikou „poznej svého klienta“. Je upravené § 7 až § 9 AML zákona a jsou to zjišťovací, ověřovací a zaznamenávací úkony identifikačních údajů klienta. Povinná osoba identifikaci klienta provádí za jeho přítomnosti za použití platného průkazu totožnosti klienta. Jedná se o údaje jako je jméno a příjmení, rodné číslo a nebylo-li přiděleno, datum a místo narození, trvalý nebo jiný pobyt a státní občanství.

Je-li klientem podnikající fyzická osoba, povinná osoba zjišťuje její obchodní firmu, odlišující dodatek nebo další označení, místo podnikání a identifikační číslo.

V případě právnické osoby nebo svěrenského fondu jako klienta jsou zjišťovány údaje jako obchodní firma nebo název právnické osoby, její sídlo a v případě tuzemské právnické osoby i její identifikační číslo. Identifikace probíhá za přítomnosti fyzické osoby jednající za klienta, a tato osoba je povinna předložit oprávnění k takovému zastupování.

Povinná osoba je při identifikaci povinna zjistit, zdali klient nebo osoba jednající za klienta či v rámci klientovy struktury není politicky exponovanou osobou, nebo osobou vůči níž jsou Českou republikou uplatňované mezinárodní sankce. Jestliže byl obchodní vztah s klientem uzavřen, je pak povinná osoba dále povinna kontrolovat a ověřovat platnost a úplnost informací a údajů získaných o

⁵⁴ Viz FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD. Metodický pokyn č.9 ze dne 26. února 2021. *Kontrola klienta, určení úvěrovým a finančním institucím*. FAU-19234/2021/03. Praha. 2021. [online]. [cit. dne 8.3.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/metodicky-pokyn-c-9-kontrola-klienta-urceny-uverovym-a-financnim-institucim.pdf>

klientovi. Na druhou stranu je klient povinen povinné osobě poskytnout doklady nesoucí nezbytné informace potřebné k provedení jeho identifikace, ze kterých si povinná osoba může pořizovat kopie nebo výpisy, a to i bez jeho souhlasu.

Identifikace klienta se podle § 7 AML zákona provádí vždy při obchodu v hodnotě 1000 EUR a více a bez ohledu na částku při podezřelém obchodu, při vzniku obchodního vztahu, při nákupu nebo přijetí kulturních památek, předmětů kulturní hodnoty, použitého zboží nebo zboží bez dokladu o jeho nabytí ke zprostředkování jejich prodeje anebo přijímání věcí do zástavy, nebo při výplatě zůstatku zrušeného vkladu z vkladní knížky na doručitele.

Mimo zákonem stanovené povinnosti bankovní povinné osoby zároveň musí:

- zjišťovat a uchovávat o klientovi takové informace, které ji umožní vyhodnocovat, zda se jedná o rizikového klienta,
- zjišťovat při zřizování účtu klienta účel jeho zřízení, předpokládaný pohyb finančních prostředků na takovém účtu, zdali je klient v zaměstnaneckém poměru, či zřizuje-li účet pro podnikatelské záměry, v takovém případě zjišťuje i předmět jeho podnikatelské činnosti,
- ve stanovených případech, zjišťovat původ finančních prostředků,
- v průběhu kontrolovat pravost a platnost údajů o klientovi a aktualizovat je,
- věnovat zvýšenou pozornost a kontrolovat složité, neobvykle částkou i počtem účastníků rozsáhlé obchody, a další.⁵⁵

Povinné osoby by měly mít samy stanovené charakteristické znaky podezřelého klienta, podle nichž určují podezřelost daného klienta a zda s ním navázat obchodní vztah, či nikoli. Takové znaky se liší podle toho, jestliže se jedná o klienta jakožto fyzickou, fyzickou podnikající nebo právnickou osobu, liší se také podle stupně vyhodnocené rizikovosti klienta.

⁵⁵ Viz Opatření České národní banky č. 1 ze dne 8. září 2003 k vnitřními řídicímu a kontrolnímu systému bank pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti. [online]. [cit. dne 17.2.2023]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/legislativa/.galleries/Vestnik-CNB/2003/v_2003_14_1.pdf

5.2.4 Kontrola klienta

Kontrola klienta, upravena v § 9 AML zákona je druhým krokem po identifikaci klienta. Povinné osoby musí provést kontrolu klienta například v případech,

- a) jakmile dochází k obchodu, při němž je překročena částka 1000 EUR
 - a. a pokud je zřejmé, že částka bude překračovat 15 000 EUR,
 - b. jde-li o politicky exponovanou osobu jakožto klienta,
 - c. jde-li o osobu usazenou ve vysoce rizikové třetí zemi,
 - d. jestliže povinnou osobou je provozovatel hazardních her s výjimkou loterie, bingo nebo tomboly a dochází k obchodu, kdy je částka minimálně 2000 EUR,
- b) jde-li o obchod podezřelý nebo o vznik nového obchodního vztahu před uskutečněním takového jednání,
- c) v době trvání obchodního vztahu, nebo
- d) převyšuje-li částka obchodu 10 000 EUR a povinnou osobou je při takovém obchodu jiný podnikatel než vymezený v zákoně, nebo nepodnikatelská právnická osoba poskytující některou ze zákonem uvedených služeb.

Kontrolou klienta se rozumí získání a vyhodnocení informací vztahujících se k účelu obchodu nebo obchodního vztahu a k povaze podnikatelské činnosti klienta. Také zjištění skutečného majitele a ověření jeho totožnosti. Totožnost skutečného majitele je potřeba ověřit z důvěryhodného zdroje. Skutečný majitel nemůže být politicky exponovanou osobou, či osobou, proti které se uplatňují mezinárodní sankce. Pokud by klientem byla právnická osoba nebo svěrenský fond, je zapotřebí zjistit složení vlastnické a řídicí struktury této právnické osoby, neboť i zde je nepřístupné, aby osobou v takovém složení byla osoba, proti které se uplatňují mezinárodní sankce. V rámci kontroly klienta je potřeba i nadále průběžně kontrolovat klientem činěné obchody, zdroje peněžních prostředků nebo jiného majetku a zjišťovat, jestli jsou v souladu s jeho klientským profilem.

Taková klientská kontrola se provádí tak, aby bylo možné posoudit možné riziko, jestli se klient podílí na legalizaci výnosů z trestné činnosti, a to vzhledem k jeho klientskému profilu a jím činěným obchodům, přičemž klient povinné osobě opět poskytne veškeré nezbytné informace a doklady, aby mohla provést jeho kontrolu a povinná osoba si může pořizovat kopie a výpisy takových dokumentů a uchovávat je. Kontrola klienta se provádí jak na počátku obchodního vztahu, tak i v průběhu jeho trvání.

S kontrolou klienta souvisí i kontrola jiných účastníků prováděného obchodu. Dojde-li k příkazu klienta k obchodu, který by mohl vykazovat znaky podezřelého obchodu a představoval by tak zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti, povinná osoba je povinna identifikovat i druhou stranu tohoto obchodu. V takovém případě povinná osoba zároveň odloží splnění příkazu klienta. Toto opatření je shledáváno za velmi důležité. Může totiž přispět k odkrytí dalších článků organizované kriminální spolupráce.

5.2.5 Zesílená identifikace a kontrola klienta

§ 9a AML zákona ukládá podmínky a postupy v případě vyhodnocení osoby, obchodu nebo obchodního vztahu jako rizikového. Jestliže povinná osoba na základě hodnocení rizik, které je rozebráno v pozdější části této práce, zjistí, že klient, obchod nebo obchodní vztah představuje zvýšené riziko legalizace výnosů z trestné činnosti, provede zesílenou identifikaci a kontrolu klienta. Takováto kontrola se provádí vždy, je-li v obraze vysoce riziková třetí osoba, nebo politicky exponovaná osoba. Povinná osoba zjišťuje nad rámec informací potřebných k běžné identifikaci a kontrole ještě informace a dokumenty o skutečném majiteli, o zamýšlené povaze obchodního vztahu a o zdroji peněžních prostředků a jiného majetku klienta a skutečného majitele. Tyto získané informace ověřuje z více důvěryhodných zdrojů. Věnuje pozornější pozornost obchodnímu vztahu a obchodům v rámci tohoto vztahu. Před uzavřením obchodního vztahu je potřeba dostat souhlas k uzavření obchodního vztahu s daným klientem od člena statutárního orgánu povinné osoby, nebo jím pověřené osoby k řízení ve věcech týkajících se rizik legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Povinná osoba dle zákona také v rámci

zesílené identifikace a kontroly klienta požaduje provedení první platby z účtu klienta u instituce, která podléhá rovnocenné povinnosti identifikace a kontroly klienta jako je tomu u práva Evropské unie, nebo provádí jiné, zákonem nestanovené opatření vhodné pro daný případ.

Naopak při zesílené identifikaci a kontrole klienta je možná zjednodušená identifikace a kontrola klienta, když povinná osoba jedná s klientem, který v rámci obchodního vztahu představuje nižší riziko legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Nižší rizikovost musí být řádně odůvodněna vzhledem k hodnocení rizik a nesmí být splněny podmínky pro výše zmiňovanou zesílenou identifikaci a kontrolu klienta. V tomto případě povinná osoba ověří a zaznamená splnění podmínek pro zjednodušenou identifikaci a kontrolu a ověří identifikační údaje klienta a osoby za něj jednající a zjistí a zaznamená údaje ověřující totožnost skutečného majitele klienta, přičemž musí ještě také zjistit a zaznamenat, zda v rámci klienta není přítomnost politicky exponované osoby ani osoby, proti které Česká republika uplatňuje mezinárodní sankce.

Ke klientům se přistupuje na základě rizikově orientovaného přístupu („RBA“; risk-based approach), jehož uplatnění má mít za výsledek jednodušší vyhodnocení a zajištění finančních zdrojů podle rizikové situace klienta. Při vyhodnocení klienta jakožto rizikového klienta se vůči němu uplatní zesílená kontrola, a naopak, byl-li by klient vyhodnocen na základě rizikově orientovaného přístupu jako méně rizikový, uplatní se zjednodušená kontrola.⁵⁶

5.2.6 Neuskutečnění obchodu

Toto opatření vymezené v § 15 AML zákona ukládá povinným osobám povinnost neuskutečnit obchod nebo vypovědět obchodní vztah s klientem, který odmítne provést identifikaci, nespolupracuje při identifikaci nebo nedoloží potřebné dokumenty k identifikaci. Dále v případě, že má povinná osoba pochybnosti o pravosti doložených dokumentů a informací, nebo se jedná o politicky exponovanou osobu, u které nelze dojít původu peněžních prostředků nebo majetku této osoby.

⁵⁶ BÁBOVÁ, Tereza, Praní peněz, rizika, dopady, opatření. 2020. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.kacr.cz/file/6306/1-2020-prani-penez-babova.pdf>

5.2.7 Uchovávání informací

Jak již bylo zmíněno, povinné osoby jsou tímto zákonem, v ustanovení § 16 AML zákona, povinny uchovávat veškeré identifikační údaje, kopie dokladů, dokumenty a informace získané při identifikaci a kontrole klienta a záznamy o veškerých uskutečněných krocích v rámci identifikace a kontroly včetně záznamu o veškerých potížích v průběhu identifikace a kontroly po dobu 10 let od uskutečnění obchodu mimo obchodní vztah nebo od ukončení obchodního vztahu s klientem. A to způsobem a v rozsahu zajišťujícím průkaznost jednotlivých obchodů a s nimi spojených postupů. Lhůta 10 let začíná běžet prvním dnem následujícího měsíce po uskutečnění posledního úkonu obchodu. Tuto povinnost nalezneme v §16 zákona o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti.

§ 17 AML zákona pak uvádí, že jestliže by se na jednom obchodu s daným klientem podílelo vícero povinných osob, je možné uchovat výše zmíněné údaje jen u jedné z nich, pokud je zajištěno ostatním povinným osobám poskytnutí takových údajů bez zbytečných odkladů.

5.2.8 Postup při podezřelém obchodu

5.2.8.1 Oznámení podezřelého obchodu

Povinné osoby jsou dle § 18 AML zákona povinny bez zbytečného odkladu písemně nebo ústně do protokolu na určeném místě oznámit FAÚ podezřelé obchody, vyžadují-li to situační podmínky, oznámí jej okamžitě po zjištění. Oznámení podezřelého obchodu bude obsahovat identifikační údaje osoby, které se to týká a ostatních účastníků obchodu, které jsou podavateli oznámení k dispozici spolu s dostupnými informacemi ohledně daného podezřelého obchodu. V oznámení se rovněž uvede jméno, příjmení a pracovní zařazení kontaktní osoby pro budoucí kontakt s FAÚ. V oznámení se neuvádí identifikační údaje o zaměstnanci, který podezřelý obchod zjistil. Oznámení podezřelého obchodu se podává písemně doporučeným dopisem nebo ústně do protokolu v místě určeném po předchozí domluvě. Za písemné oznámení se považuje též

oznámení podané elektronicky technickými prostředky zajišťujícími zvláštní ochranu přenášených údajů.⁵⁷

5.2.8.2 Odklad splnění příkazu klienta

Odklad splnění příkazu klienta je § 20 AML zákona ukládané opatření, kterým má být zajištěn případný výnos z trestné činnosti nebo prostředky, které jsou určeny k financování terorismu. Jedná se o situaci, kdy klient chce provést obchod, který povinná osoba vyhodnotí jako podezřelý, a tak odloží splnění příkazu k takovému obchodu, nejdéle po dobu 24 hodin od vyrozumění FAÚ o podezřelém obchodu, kterému to oznámí opět bez zbytečného odkladu. FAÚ pak rozhodne, je-li potřeba více času pro šetření případu a může prodloužit dobu nesplnění příkazu klienta povinnou osobou o 2 další dny, nebo až na dobu 3 pracovních dnů, pokud je možné zajistit majetek, který je předmětem podezřelého obchodu a nachází se u povinné osoby, která podala oznámení. Po vyhlášení svého rozhodnutí podává povinná osoba FAÚ informace o podstatných skutečnostech ohledně majetku. Jestliže FAÚ povinné osobě po uběhnutí zmíněné doby nesdělí, že podal trestní oznámení, povinná osoba provede příkaz daný klientem.

Takto se ale nebude postupovat hrozilo-li by, že by se tak zmařilo nebo jinak ohrozilo šetření podezřelého obchodu. V tomto případě povinná osoba příkaz klienta splní a vyrozumí o tom FAÚ.

5.2.9 Hodnocení rizik

§ 21 AML zákona předkládá další opatření vztahující se na povinné osoby, které tvrdí, že každá z povinných osob musí identifikovat rizika spojená s legalizací výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ke kterým může dojít v rámci její činnosti a zohlednit při tom výsledky hodnocení rizik na národní i nadnárodní úrovni.

⁵⁷ §19 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [online]. [cit. dne 6.3.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>

Písemné hodnocení rizik vypracují povinné osoby jako jsou například bankovní instituce, jiné finanční instituce, provozovatelé hazardních her, osoby v oblasti prodeje nemovitostí, osoby poskytující služby v oblasti zakládání a fungování právnických osob a osoby poskytující služby spojené s virtuálními hodnotami, do 60 dnů ode dne, kdy se staly povinnými osobami. Taktéž v něm zohlední faktory, které představují riziko, a to například v typu klienta, účelu a délce trvání obchodního vztahu, typu nabízeného produktu, zemí a oblastem vztahujícím se k obchodům. Je potřeba jej průběžně a pravidelně aktualizovat, obzvláště před vydáním a nabízením nových produktů, služeb a technologií, aby se předešlo zneužití takových k páčání legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Povinná osoba, která je profesní komorou musí identifikovat a posoudit rizika legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, která by mohla nastat při náplni činnosti jejích členů, zároveň také musí zohlednit výsledky hodnocení rizik národní i nadnárodní úrovně. Musí tak provést taktéž písemně a toto písemné posouzení zpřístupní svým členům.

5.2.10 Kontaktní osoba

Ustanovení § 22 AML zákona přináší další opatření, jímž je kontaktní osoba zajišťující oznamovací povinnost podezřelých obchodů FAÚ. Musí mu být oznámeno, do 60 dnů od ustanovení povinné osoby, jméno a příjmení kontaktní osoby, její pracovní zařazení spolu s údaji pro vzájemnou komunikaci. Při případné změně v kontaktní osobě je nutno takovou změnu FAÚ oznámit do 30 dnů. Vzhledem k tomu, že kontaktní osoba oznamuje podezřelé obchody, nesmí jí být člen statutárního orgánu úvěrové nebo finanční instituce ani zaměstnanec pověřený uzavíráním či vypořádáváním obchodů instituce, ledaže by to bylo opodstatněno rozsahem a povahou činnosti povinné osoby.

5.2.11 Pověřená osoba

Pověřenou osobou je podle § 22a AML zákona člen statutárního orgánu, který zajišťuje plnění povinností, které povinné osobě plynou ze zákona o některých opatřeních proti legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

5.2.12 Školení zaměstnanců

V § 23 AML zákona se nalézá ustanovení ukládající povinnost, že zaměstnanci povinné osoby a osoby pro ni pracující jinak, než v pracovněprávním vztahu musí být minimálně jednou do roka proškoleni v oblasti rizik plynoucích z jejich náplně práce s ohledem na legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Školení se týká především typologií a znaků podezřelých obchodů, požadavků na to, jak má probíhat identifikace, kontrolou klienta a postupů při zjištění podezřelých obchodů a rizik z legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu u klienta. O těchto školeních je povinná osoba nucena vést evidenci nejméně po dobu 5 let od jejich konání.

5.2.13 Informační povinnost

Informační povinnosti povinné osoby podle § 24 AML zákona míří, jak na stranu FAÚ ohledně povinnosti oznamovat podezřelé obchody a údaje o obchodních vztazích, tak i na stranu klientů ohledně zpracovávání osobních údajů klienta.

5.2.14 Mlčenlivost

Mlčenlivost se podle § 38 zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu vztahuje na povinné osoby, FAÚ, ministerstvo a dozorčí orgány a jejich zaměstnance ohledně skutečností týkajících se oznámení a šetření podezřelých obchodů, úkonů činěných FAÚ a jiných povinností plynoucích z tohoto zákona. Povinnost mlčenlivosti těmto osobám nezaniká při přeřazení na výkon jiné funkce ani skončením pracovněprávního vztahu.

Výjimku z mlčenlivosti mají podle § 39 tohoto zákona například orgány činné v trestním řízení, specializované policejní složky, soud rozhodující v případě týkajícího se oblasti legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, anebo správce daně při poskytování informací při plnění povinností stanovených daňovým řádem povinné osobě a další.

Shrnou-li se zjednodušeně opatření předkládaná zákonem o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, povinné osoby musí při svém vzniku sestavit systém vnitřních zásad, kterým se

budou řídit, stejně tak se jím budou řídit jejich zaměstnanci při jednání s klienty a při dalších kontrolách klientů. Bude obsahovat pokyny pro případ, že zaměstnanec vyhodnotí klienta nebo jím vykonaný obchod, či příkaz k obchodu, za podezřelý. V tomto případě je nutnost oznámení takové skutečnosti Finančnímu analytickému úřadu, a to co nejdříve je to možno. Zaměstnanci taktéž musí být každý rok školeni ohledně rizik praní peněz plynoucích ze zaměstnání u daného typu povinné osoby. Další povinností je vytvoření písemného hodnocení rizik, kdy zákonem určité povinné osoby musí identifikovat rizika legalizace výnosů z trestné činnosti, která mohou nastat při výkonu její podnikatelské činnosti. Zároveň si musí povinné osoby při svém vzniku ustanovit kontaktní osobu, která bude komunikovat s FAÚ a pověřenou osobu, která bude dohlížet na plnění zákonem stanovených povinností. Dále povinné osoby musí zajišťovat a ověřovat údaje o svých klientech, jak před uzavřením obchodního vztahu, tak i v jeho průběhu, a takové údaje uchovávat po celou dobu trvání obchodního vztahu a po jeho ukončení minimálně po dalších 10 let. A nakonec povinnost mlčenlivosti o oznámení a šetření podezřelých obchodů.

Tento systém jednotlivých, na sebe navazujících a spolu propojených opatření se ukazuje jako fungující celek vykonávající efektivní prevenci proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, přičemž je tu zákonitá závislost na svědomitém výkonu povinností od povinných osob a jejich zaměstnanců. Jsou určité prostory pro zlepšení jednotlivých opatření, nebo pro doplnění stávajících opatření opatřením novým. Celkově vzato, se dá ale hodnotit jako efektivní, a s ohledem na dosavadní výsledky práce institucí zabezpečující potlačování praní peněz, za úspěšný.

5.2.15 Evidence skutečných majitelů právnických osob

V. AML Směrnice o přecházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu z roku 2018 ukládala povinnost zveřejnění údajů o skutečných majitelích právnických osob k dispozici komukoli z široké veřejnosti. Skutečným majitelem právnické osoby podle zákona o evidenci skutečných majitelů je každá fyzická osoba, která v konečném důsledku vlastní nebo

kontroluje tuto právnickou osobu nebo právnické uspořádání.⁵⁸ Toto opatření má mimo fungování jako nástroj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, zajišťovat i prevenci střetu zájmů při udělování veřejných zakázek, dotací ze státních rozpočtů, ale i korupce. Umožňuje totiž mimo jiné ověřit, zda vlastnická struktura právnické osoby nemá spojitost s daňovými ráji.

V listopadu minulého roku Soudní dvůr Evropské unie rozhodl o zrušení tohoto ustanovení, protože narušuje právo na soukromí a ochranu osobních údajů. Respektive omezil dostupnost z jakékoli osoby z široké veřejnosti na orgány činné v trestním řízení, povinné osoby a osoby, které doloží svůj oprávněný zájem. Evropský soud konstatoval, že boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti je v rukách státu a jeho úřadů (v ČR tedy soudy, orgány činné v trestním řízení, správce daně, FAÚ), což se nemění, a že zveřejnění takových informací není nutné k zajištění účelu AML směrnice, a že ochrana osobnosti skutečných majitelů je zásadnější.⁵⁹ Proti tomuto usnesení autorka práce nemá námitky, i když se nedá odporovat tvrzení, že to je zásah do boje proti praní peněz, obzvláště v zemích, kde jsou tyto údaje těžko dosažitelné i pro státní orgány samotné. Zneplatněné ustanovení je momentálně v rukách Evropské komise, ale je jisté, že tento zásah bude ztěžovat boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti, jak značně je již otázkou času.

⁵⁸ Viz §2 zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů. [online]. [cit. dne 23.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-37>

⁵⁹ NONNEMANN, František, *Konec evidence skutečných majitelů?*, epravo.cz, 2022. [online] [cit. dne 13.2.2023]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/konec-evidence-skutecnych-majitelu-115685.html>

6 NÁVRH DÍLČÍCH OPATŘENÍ PROTI LEGALIZACI VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

Rozpolcená společnost vytváří prostor a příležitosti k páchání nekalostí, a hlavně k následovnému ospravedlnění takových nekalostí. Je tedy žádoucí, aby ohledně samopraní bylo jednoznačně rozhodnuto a novelizoval se trestní zákoník, který by výslovně takové jednání kriminalizoval.

Z pohledu legislativy je též značně problematický a značně kritizovaný fakt, že pro možnost trestního stíhání osoby za trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti je nutné prokázat příčinnou souvislost mezi nabitým výnosem, který je předmětem trestné činnosti praní peněz a spácháním zdrojové trestné činnosti, která se musí přesně identifikovat. Rozhodně to svůj smysl má, ale vzhledem k tomu, že s prostředky získanými nelegální cestou jejich majitelé nedisponují a nepracují tak, jako s prostředky nabytými legálním způsobem, je dost možné, že k legalizaci přistoupí až o mnoho let později, kdy již bude značně náročné prokazovat fakt, že kdysi dávno došlo ke spáchání trestného činu, z něhož plyne právě tento daný výnos.

Vzhledem k tomu, že v dnešní době se nejběžněji používají kryptoměny k legalizaci výnosů z trestné činnosti, které jsou samy o sobě dost těžko regulovatelné, a nejsilnějším prostředkem, kterým se takovému nelegálnímu jednání předchází, je identifikace a evidence osob provádějících obchod, bylo by záhodno, mimo posilňování finanční gramotnosti občanů, zpřísnit prověřování původu prostředků povinnými osobami poskytujícími služby v rámci kryptoaktiv ještě před uzavřením obchodního vztahu s klientem.

Centrální registr účtů je účinný v provozu ČNB od roku 2018 a jsou v něm uvedené informace a údaje o klientech povinných osob. Je to neveřejný systém a informace z něj jsou poskytovány pouze oprávněným subjektům na základě jejich žádosti o tyto informace, a mezi tyto oprávněné subjekty patří orgány činné v trestním řízení, zpravodajská jednotka ČR, orgány celní a finanční správy. Možným zlepšením práce subjektů bojujících proti legalizaci výnosů z trestné činnosti je zpřístupnění informací obsažených v CEÚ bez nutnosti předem podat

žádost. Zajistil by se tak okamžitý přístup k těmto informacím, čímž by se urychlil proces vyšetřování.

Nesmí se opomínat i stále přítomný problém nedostatečného personálního zabezpečení napříč celou Policií ČR. Náročnost přijímacího řízení je žádaná, obzvláště pak při práci na specializovaných útvech, ale motivace náborového příspěvku se ukazuje jako nedostatečná. Tím pádem je potřeba zlepšit postavení PČR v očích společnosti, posílit motivaci nástupu, zajistit řádné školení nových kolegů a motivovat je i nadále v průběhu služebního poměru. Potřeba školení zaměstnanců však nesmí skončit jejich „zaučením“, je potřeba sledovat chování a vývoj páchaní pachatelů a včasně na to správně reagovat.

ZÁVĚR

Závěrem nutno podotknout, že boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti stále představuje výzvu pro Evropskou unii, státy a finanční instituce, přestože se zlepšuje a sbírá úspěchy. Jen za minulý rok 2022 bylo českými úřady a orgány objasněno 93 % z odhalené trestné činnosti legalizace výnosů z trestné činnosti. Ačkoliv byly zavedeny různé nástroje v podobě mezinárodních právních předpisů, regulací a kontrol finančních transakcí, pachatelé této sofistikované trestné činnosti stále nachází nové způsoby, jak je pokořit, a je tak potřeba stále hledat nová opatření, nové nástroje a nové metody, a aktualizovat ty stávající tak, aby vyhovovala potřebám stávající situace v oblasti odhalování a potlačování praní peněz, neboť práce v této oblasti je nezbytná pro ochranu finanční integrity a stability ekonomiky a společnosti jako celku.

Práce přináší vhled do problematiky legalizace výnosů z trestné činnosti pomocí vymezení pojmů, popsání fází procesu praní peněz a uvedení některých metod a nástrojů, jichž se k tomu užívá. Dále je v práci obsažen průřez nejdůležitější legislativy upravující tuto problematiku, spolu s jejím vývojem. Práce dále posuzuje dosavadní stav legislativního procesu upravujícího problematiku legalizace výnosů z trestné činnosti a zmiňuje problematické faktory, na které se v boji proti praní peněz naráží. V následující části se práce zabývá výčtem opatření užívaných k prevenci a potlačování trestné činnosti praní špinavých peněz, jednak v podobě subjektů a jednak v podobě povinností těchto subjektů, které jim ukládá zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Konec této části práce shrnuje a hodnotí jejich efektivitu. Poslední část této bakalářské práce přináší návrh nových opatření, která by mohla pomoci ke zlepšení nynějšího systému opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti v oblasti jak legislativy, tak v oblasti institucionálního zabezpečení tohoto boje.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

- [1] Dvořák, V. *Ekonomické a kriminální aspekty legalizace výnosů z trestné činnosti*, Scientia, 2010. ISBN 978-80-86960-63-0
- [2] LIŠKA, P. *Praní špinavých peněz v České republice*, Radix 1997, ISBN 80-86031-09-8

Právní úprava

- [1] Zákon č. 253/2008 Sb. o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. [online]. [cit. dne 7.3.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-253#cast2>
- [2] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2018/1672, o kontrolách peněžní hotovosti vstupující do Unie nebo ji opouštějící a o zrušení nařízení (ES) č. 1889/2005. [online]. [cit. dne 20.2.2023] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32018R1672>
- [3] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/847 ze dne 20. května 2015 o informacích doprovázejících převody peněžních prostředků a o zrušení nařízení (ES) č. 2015/847. [online]. [cit. dne 19.2.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32015R0847>
- [4] Směrnice Rady č. 91/308/EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>
- [5] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/97/ES EHS o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32001L0097>
- [6] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/60/ES o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0060&from=HR>

[7] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2015/849/EU o předcházení zneužití finančního systému k praní peněz a financování terorismu. [online]. [cit. dne 4.3.2023] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=ET>

[8] Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2018/843/EU o předcházení finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu. [online]. [cit. dne 4.3.2023]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:32018L0843>

[9] Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizace výnosů z trestné činnosti, účinný od 1.7.1996 do 1.9.2008. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1996-61#Top>

[10] Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon, účinný od 1.1.1962 do 1.1.2010. [online]. [cit. dne 14.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

[11] Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník. [online]. [cit. dne <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#Top>

[12] Zákon č. 254/2004 Sb., o omezení plateb v hotovosti a o změně zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků. [online]. [cit. dne 9.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-254>

[13] Zákon č. 557/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon, účinného od 1.1.1992 do 1.1.2010. [online]. [cit. dne 14.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-557>

[14] Zákona č. 37/2021 Sb., o evidenci skutečných majitelů. [online]. [cit. dne 23.2.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-37>

[15] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2021, sp. Zn. 5 Tdo 591/2021, publikováno pod č. 3/2021 Sb., odst. 36 [online]. [cit. dne 13.2.2023]. Dostupné z: <https://sbirka.n soud.cz/sbirka/15971/>

[16] Opatření České národní banky č. 1 ze dne 8. září 2003 k vnitřními řídicímu a kontrolnímu systému bank pro oblast předcházení legalizace výnosů z trestné činnosti. [online]. [cit. dne 17.2.2023]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/legislativa/.galleries/Vestnik-CNB/2003/v_2003_14_1.pdf

Odborné dokumenty

[1] Tisková zpráva Rady EU ze dne 22. června 2022. Boj proti praní peněz: bylo dosaženo předběžné dohody o transparentnosti převodů kryptoaktiv. [online]. [cit. dne 28.2.2023]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2022/06/29/anti-money-laundering-provisional-agreement-reached-on-transparency-of-crypto-asset-transfers/>

[2] FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD. Metodický pokyn č.9 ze dne 26. února 2021. *Kontrola klienta, určení úvěrovým a finančním institucím*. FAU-19234/2021/03. Praha. 2021. [online]. [cit. dne 8.3.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/metodicky-pokyn-c-9-kontrola-klienta-urceny-uverovym-a-financnim-institucim.pdf>

[3] MONEYVAL. Council of Europe. *Anti-money Laundering and counter-terrorist financing measures. Czech Republic, 2nd Enhanced Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Rating*. 2021. [online]. [cit. dne 17.2.2023] Dostupné z: <https://rm.coe.int/moneyval-2021-32-fur-cz/1680a4ced4>

Diplomové práce

[1] PELC, Vladimír. *Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti*. Disertační práce. Karlova univerzita, právnická fakulta. Praha, 2016. [online]. [cit. dne 5.3.2023] Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/82423/140051887.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Odborné články

[1] BÁBOVÁ, Tereza, *Praní peněz, rizika, dopady, opatření*. 2020. [online]. [cit. dne 18.2.2023]. Dostupné z: <https://www.kacr.cz/file/6306/1-2020-prani-penez-babova.pdf>

[2] HAYES, Adam. What is a smurf and how does smurfing work? 2021. [online]. [cit. dne 8.2.2023] Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/s/smurf.asp>

[3] HLADKÁ, Michaela. Hodnocení České republiky výborem Moneyval. 2020. [online]. [cit. dne 17.2.2023] Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/files/hodnoceni-ceske-republiky-vyborem-moneyval.pdf>

[4] LÍZALOVÁ, Kateřina. Nejčastější dohledová zjištění v oblasti opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (AML/CFT). 2020. [online]. [cit. dne 5.3.2023] Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/dohled-financni-trh/galleries/vykon_dohledu/dohledova_zjisteni_AML_CFT/dohledova_zjisteni_AML_CFT.pdf

[5] NONNEMANN, František, Konec evidence skutečných majitelů? 2022. [online]. [cit. dne 13.2.2023] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/konec-evidence-skutecnych-majitelu-115685.html>

Internetové zdroje

[1] A brief history of money laundering | Financial Crime Risk and Compliance. 301 Moved Permanently [online]. Copyright © 2023, [cit. 12.02.2023]. Dostupné z: https://www.antimoneylaundering.net/public/Counter-Money_Laundering/brief-history-money-laundering

[2] The Bank Secrecy Act | FinCEN.gov. United States Department of the Treasury Financial Crimes Enforcement Network | FinCEN.gov [online]. [cit. dne 9.3.2023] Dostupné z: <https://www.fincen.gov/resources/statutes-and-regulations/bank-secrecy-act>

[3] O úřadu | FAÚ. Úvod [online]. Copyright © FAU [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/o-uradu>

[4] FINANČNÍ ANALYTICKÝ ÚŘAD. Právní agenda evropská a mezinárodní. Mezinárodní právo. [online]. Praha: Ministerstvo financí České republiky. 2022 © FAU. [cit. dne 15.2.2023]. Dostupné z: <https://www.financnianalytickyurad.cz/mezinarodni-pravo>

[5] Finanční analytický úřad. Výroční zpráva finančního analytického úřadu za rok 2021. [online]. [cit dne 6.3.2023]. Dostupné online: <https://www.financnianalytickyyurad.cz/files/vyrocnizprava-financniho-analytickeho-uradu-za-rok-2021.pdf>

[6] Ministerstvo financí ČR, Historie boje proti praní špinavých peněz v České republice. [online]. Copyright © [cit. 10.03.2023]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Stav_Historie-boje-proti-prani-spinavych-penez-v-CR.pdf

[7] Policie ČR. Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV. Policie ČR [online]. [cit. dne 13.2.2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/uokfk-skpv-utvar-odhalovani-korupce-a-financni-kriminality-skpv.aspx>